

INNA NEGRESCU-BABUȘ

Institutul de Filologie
(Chișinău)

**UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND
ADAPTAREA ANGLICISMELOR
ÎN LIMBA ROMÂNĂ**

Abstract. As a result of the contact with English, the Romanian vocabulary is subject to constant changes, manifested by massive loans from English. Some of them are tasked to fill „lexical gaps”, especially in the economic, political, informational domains, others with a narrow circulation, having the role of adding a colour to the current communication. The problem that appears is related to how English orthography is adapted to the Romanian spelling. The English influence on Romanian vocabulary is not in the stage of simple observations, but is lately the subject of separate and serious investigations.

Keywords: loan, linguistic contact, vocabulary, globalization, assimilation, origin.

Influența internațională a limbii engleze reprezintă un subiect foarte important în contextul de astăzi al globalizării care, apărută în plan economic, social și cultural, deschide perspectiva unui dialog asupra globalizării și în plan lingvistic. Fenomenul n-ar trebui să ne surprindă, deoarece realitățile sociale, economice și culturale sunt strâns legate de cele lingvistice. Influențele produse de o limbă asupra celeilalte țin de un spațiu social și cultural mai larg, iar rezultatele contactului dintre limbi reprezintă o problemă a lingvisticii.

În continuare, venim cu unele precizări terminologice și, în special, cu luarea în discuție a două concepte utilizate în acest articol, apărute în lingvistica actuală în ultimele decenii ale secolului al XX-lea. Este vorba de *globalizare* și *anglicizare*, concepte care astăzi au o relevanță deosebită în noul context socioeconomic, fapt ce pune într-o lumină nouă un subiect cunoscut și mai vechi al domeniului, cel al raportului limbă – societate.

Termenul de *globalizare* își trage originea din fr. *globe*, respectiv din lat. *globus*, iar unii autori îl definesc astfel: „1. acțiunea de a globaliza și rezultatul ei; 2. tendința de transformare a lumii într-o unitate (economică), cu instituții suprastatale; globalism” [1, p. 607]. Ioana Vintilă-Rădulescu ne pune la dispoziție următoarea definiție: „globalizarea este fenomenul obiectiv de transformare a lumii într-o unitate, cu trăsături comune la scara întregului glob, determinată de mutațiile produse în ultimele decenii în diverse domenii: politic, social-economic, tehnologic, militar, cultural și lingvistic” [2, p. 23].

Termenul a apărut, la început, în domeniul economic, răspândindu-se treptat și în alte domenii ale vieții sociale. Globalizarea, conform părerii specialiștilor, este un proces produs de dezvoltarea capitalismului, proces amplificat după destrămarea Uniunii Sovietice. Fenomenul capătă noi ramificații și efecte în sfera politică, culturală, lingvistică etc.

În lingvistică ideea de globalizare și-a făcut prezența ca urmare a situației economice, ilustrând un aspect al relației dintre evoluția, dinamica societății și cerințele comunicării. Drept urmare, conceptul de globalizare lingvistică se impune a fi înțeleasă ca o acceptare voluntară a unui mijloc de comunicare comun (sau chiar unic) în relațiile economice internaționale.

Sintagma *globalizare lingvistică* mai are în vedere și transformările din ultimele decenii ale limbilor naționale. Cele patru dimensiuni spațio-temporale ale globalizării: extensiune, intensitate, viteză și impact sunt echivalente ale unor criterii și în domeniul lingvistic, a căror funcție este îndeplinită de utilizarea limbii engleze.

Anglicizarea reprezintă o tendință a limbilor actuale de a permite pătrunderea, în special, în domeniul vocabularului, influența engleză, având toate caracteristicile unui superstrat. Fenomenul se produce între limbi neînrudite genealogic și cuprinde un număr tot mai mare de limbi, având tendința de internaționalizare și de relevare a unei alte dimensiuni în ceea ce privește contactul între limbi.

Datorită amplasării sale geografice, limba română a suferit numeroase influențe din partea mai multor limbi, aparținând unor familii de limbi dintre cele mai diverse: slave, romanice, germanice, finougice. Acest fapt a condus limba română spre un statut de limbă receptoare, cu un vocabular compus din însumarea unor tendințe care au generat o flexibilitate a vocabularului în ceea ce privește împrumutul. Acest „antrenament” al împrumutului din diverse limbi, practicat de limba română de-a lungul timpului, a dat naștere unui precedent în ceea ce privește adaptarea anglicismelor la sistemul limbii române. Ținem să menționăm totuși că limba română a păstrat în structura sa profundă caracterul de limbă romanică.

În acest context, limba engleză a îmbogățit vocabularul limbii române cu elemente latinești, contribuind la relatinizarea limbii române contemporane. Occidentalizare, reromanizare, relatinizare, internaționalizare sunt termenii folosiți atunci când se discută despre modernizarea lexicului limbii române în urma asimilării unui număr mai mare de termeni latino-romanici. Atunci când vorbim de împrumuturile din limba engleză, relatinizarea are în vedere elementele latinești împrumutate din engleză în română, prin intermediul așa-zisului vocabular internațional, ale cărui elemente au o componentă latină.

Elementele latinești care au pătruns în limba română indirect, adică prin intermediul limbii engleze, au intrat, preponderent, pe calea scrisului, spre deosebire de elementele latinești moștenite, care denumesc realități ale vieții sociale și individuale, făcând parte din vocabularul uzual. Elementele latinești din română, venite prin filieră engleză, aparțin domeniului științific, tehnologic, cultural, fiind utilizate de vorbitorii cu un grad ridicat de cultură.

Abordând subiectul legat de elementul latin în limba română actuală, Al. Graur preciza următoarele: „Influența latină s-a exercitat concentric în prezent: primim cuvinte internaționale nu numai direct din latină și din alte limbi romanice, dar și din rusă, engleză etc.” [3, p. 62]. Observația lui Al. Graur este confirmată de evoluția vocabularului

limbii române, întrucât influența engleză continuă să fie un factor important în dinamica lexicului românesc contemporan. Limba română a beneficiat din plin de cuvintele de origine latino-romană.

Pentru o analiză a acestor termeni, am recurs la DOOM², în calitate de bază de date ce înregistrează și anglicismele de acest fel. Această lucrare lexicografică scoate în evidență, în special, vocabularul uzual și stabil al limbii române. Nu am luat în considerare termenii de specialitate împrumutați din engleză, întrucât aceștia au o circulație mai restrânsă, reducându-se la limbajele de specialitate (informatic, economic, științific etc.). Numărul de anglicisme înregistrat de DOOM este destul de mare, fiind prezente atât împrumuturi neadaptate la sistemul fonomorfolologic al limbii române, cât și cuvinte adaptate. Printre acestea găsim și dublete grafice de sorginte engleză: *off-line/offline*; *on-line/online*; dar și unele care posedă un anumit grad de adaptare în limba română: *boss/bos*; *clearing/cliring*; *cocktail/cocteil*; *derby/derbi*; *gill-box/gilbox* (în acest caz, varianta preferată fiind cea engleză).

Astfel, DOOM înregistrează următoarele anglicisme latino-romanice, existente în limba română: *airbag*, *antidumping*, *antifading*, *appeal* (v. și *sex-apeal*), *art* (v. și *pop-art*), *bacon*, *ball* (v. și *baseball*), *band*, *bigband*, *banking*, *banner*, *bar*, *snack-bar*, *bestseller*, *biz (showbiz)*, *bodyguard*, *boss*, *bowling*, *box-office*, *briefing*, *bushel*, *bypass*, *cancan*, *catering*, *center*, *challenger*, *charleston*, *charter*, *cheese burger*, *computer*, *copyright*, *copywriter*, *dancing*, *design*, *designer*, *desktop*, *display*, *discount*, *duty-free*, *fairplay*, *fiction*, *gay*, *grill*, *guard*, *gum*, *hypermarket*, *hobby*, *horror*, *hotline*, *jockey*, *lobby*, *marketing*, *master*, *modeling*, *pick-up*, *poster*, *pound*, *providerservice*, *single*, *spirit*, *store*, *style*, *tester*, *summit* și enumerarea poate continua. În lista de anglicisme, oferită de DOOM, pot fi întâlnite atât cuvinte simple, cât și cuvinte compuse. Migrația acestor cuvinte în limba română se datorează nu atât formei, cât noțiunilor pe care le acoperă.

Fenomenul cel mai semnificativ îl reprezintă preluarea cuvintelor ce conțin sufixul *-ing* prin intermediul căruia s-a îmbogățit inventarul de derivare în limba română. În plus, sufixul *-ing* nu prezintă mari dificultăți fonetice, fapt ce ar putea contribui la activarea unui proces de asimilare a unui anumit tip de împrumuturi (*trening*, *shopping*, *banking* etc.).

Întâlnim un număr mare de derivate cu sufixul *-er*, prezent în ambele limbi, fenomen ce a permis redresarea sufixului românesc. Încadrăm aici: *banner*, *bestseller*, *center*, *challenger*, *charter*, *cheesburger*, *computer*, *copywriter*, *coroner*, *designer*, *globetrotter*, *jockey*, *master*, *mister*, *pager*, *sparring-partener*, *poster*, *prompter*, *ranger*, *recorder*, *remember*, *roller*, *server*, *stopper*, *supporter*, *taster*, *tester*.

Remarcăm prezența activă și numeroasă a unor prefixe superlative, în special a lui *super* (DOOM² înregistrează doar derivatele *superlong*, *supermarket*, *superstar*). Prefixul a devenit foarte productiv în limba română, dând naștere diverselor formații ocazionale. Sub influența modelelor din limba engleză, acesta s-a îmbogățit cu noi valențe, ajungând să aibă statut de adjectiv sau de adverb (*petrecere super*, *profesor super*, *e super* etc.).

Realitățile constatate demonstrează că româna are o mare capacitate de deschidere spre împrumuturile din limba engleză (din necesitate sau datorită unei mode), dar și suficiente posibilități de adaptare a acestor împrumuturi la sistemul său propriu.

Integrarea unui cuvânt într-o altă limbă se produce la diferite nivele lingvistice: fonetic, morfologic, lexical, grafic etc.

Adaptarea reprezintă procesul transformărilor ce au loc în forma și conținutul anglicismului, parcurgând mai multe etape, din momentul apariției acestuia până la asimilarea noii unități. Rezultatul este integrarea totală în limba română, unde anglicismul și-a pierdut caracteristicile proprii de cuvânt străin și funcționează în sistemul limbii receptoare cu drepturi depline. Aceasta este definiția ideală a procesului de adaptare a unui element străin. Dacă ținem seama de faptul că granițele dintre etapele de adaptare sunt relative, atunci distingem următoarele faze ale adaptării: adaptare inițială, în curs de desfășurare și asimilare.

Prima treaptă, cea de adaptare inițială, este cea în care cuvintele ies în evidență prin caracterul lor străin, fiind prezentate în lucrările de specialitate cu denumirea de *xenism* sau *peregrinism*, *barbarism* la S. Pușcariu. Aceste cuvinte sunt percepute ca „corpuri străine în organismul limbii” [4, p. 372]. De ex., *marketing*, *hardware*, *juice*, *workshop*, *team*, *design* etc.

Faza următoare, cea intermediară este reprezentată de anglicismele în curs de adaptare. În acest stadiu, cuvântul nu mai păstrează forma de origine, dar nu și-o însușește nici pe cea românească, circulând cu grafii hibride, în mai multe variante: *offsaid*, *hamburgher*, *golgeter* etc.

Etapa de asimilare supune anglicismele unei adaptări totale, acestea comportându-se ca parte integrantă a sistemului, nefiind percepute ca elemente de altă origine. Ele respectă toate regulile gramaticale ale limbii române, având stabilită o singură formă: *hol*, *cec*, *penalti*, *blugi*, *buget* etc.

Adaptarea grafică, asemenea celorlalte tipuri de adaptare, este favorizată în mare parte de asemănarea structurilor dintre limbi, inclusiv de frecvența utilizării termenului împrumutat. Astfel, viteza de asimilare a anglicismelor diferă de la un termen la altul: se vor adapta sistemului limbii române cuvintele care prezintă coincidențe ale grafemelor și cele care se bucură de o circulație mai mare în rândul vorbitorilor. Adaptarea grafică nu constă doar în citirea românească a cuvântului englezesc. Dacă în unele cazuri această afirmație este adevărată (*suporter*, *polo*), atunci în foarte multe cazuri, pronunția românească nu posedă toate mijloacele de redare a grafiei englezești.

În această ordine de idei, avem următoarele cazuri: a) Forma grafică a cuvântului englezesc conține grupuri de litere nespecifice limbii române (*fașionabil* sau *fashionabil* din engl. *fashionable*). Grupul *bl*, la sfârșit de cuvânt, nu există în limba română, el trecând în *bil*, conform modelului *adorabil*, *inegalabil* etc. b) În limba română ca și în limba engleză există grupuri de consoane, dar acestea nu au aceeași poziție în cuvintele din ambele limbi. De ex. *crawl* și *trawl*. Acestea sunt adaptate în română conform formei grafice (engl. *crawl*, *trawl*). Dar *w* din aceste cuvinte nu a fost redat în limba

română prin fonemul *v*, ca în cazul altor cuvinte (*vagon-wagon; tramvai-tramway* etc.), ci prin *u*, datorită contextului fonetic. Cu toate că în română există grupul de litere *vl* (*vlagă, vlăstar*), acestuia nu îi este caracteristică o poziție finală în cuvânt, astfel optându-se pentru această variantă. c) E de remarcat că o mare parte a anglicismelor sunt termeni de specialitate, fiind utilizați de un număr restrâns de vorbitori, care nu sunt prea interesați de adaptarea lor. Acest fapt se mai datorează caracterului internațional al anglicismelor și unor factori de natură sociolingvistică sau psiholingvistică.

Fenomenul globalizării devine tot mai mult o coordonată constantă a prezentului, fapt ce se reflectă și în plan lingvistic. Adaptarea împrumuturilor din limba engleză la sistemul fonetic și ortografic al limbii române prezintă o chestiune de mare importanță, deoarece aceste cuvinte noi pătrund în limba română punând problema adaptării la sistemul limbii receptoare. Problemele adaptării implică toate nivelele (fonetic, morfologic, ortografic), mai ales în cazul în care acestea vin dintr-o limbă germanică într-o limbă romanică.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Oprea I., Pamfil Carmen-Gabriela, Radu R., Zăstroiu V., *Noul dicționar universal al limbii române*. București, 2008.
2. Vintilă-Rădulescu I., *Sociolingvistică și globalizare*. București, 2004, p. 23.
3. Graur Al., *Fondul principal al limbii române*. București, 1967.
4. Pușcariu S., *Locul limbii române între limbile romanice*. București, 1920.
5. Kiraly F., *Problema adaptării fonetice: Împrumutul și cuvântul străin*. LR, XVIII, 1969.
6. Held D., McGrew A., Perraton D. J., *Transformări globale. Politică, economie și cultură*. Iași, 2004.
7. David D., *Sinteze de limbă literară*, II. Timișoara, 1988.
8. Oancea, L. Panait, *Schiță de istorie a romanității*. Timișoara, 2002.
9. Ciobanu G., *Romanian Words of English Origin*. Timișoara, 1997.